СТОГОДИШНИНАТА ОТЪ ОБЕСВАНЕТО НА САЛИХАГА.

За живота и управлението на прочутия родопски войвода и деребей Салихага Смоленски мнозина знаятъ. Неговитѣ подвизи и самовластно управление, и особено трагичниятъ му край сѫ станали легендарни и пословични въ народната паметь, и неговата „управия“ ще се предава отъ поколѣние на поколѣние още дълги години напредъ. Но малцина ще да сѫ си спомнили, че сега се изминаха точно сто години отъ неговата трагична смърть. Той е единъ голѣмъ родопски герой и съ силенъ по замахъ и мисъль българинъ, подобно на Момчила и Деспотъ Слава,

та би трѣбвало по нѣкой начинъ да се отбележи това. Защото тъй наречената „Салихагова управия“ е едно епохално явление за времето си, понеже той още тогава, преди повече отъ сто години, е живѣлъ и прокарвалъ въ всички линии на управлението си своето българско народностно съзнание. Общиятъ духъ и настроение на онова време се характеризиратъ въ следнитѣ само думи на Аговицата къмъ Калина, които чухме преди малко, а именно:

— Намъ са ле вѣри се разликати, пъкъ сърдца са ни са адночни!

За това именно съзнание и народностна идеология Салихага се намѣрилъ неудобенъ като управникъ на Родопската областъ отъ тогавашнитѣ турски власти и даже опасенъ за цѣлостьта на държавата имъ, и затова съ хитра измама билъ привлѣченъ въ Гюмюрджина и обесенъ. Причинитѣ, които се сочатъ за това: че билъ въ враждебни отношени съ другия голѣмъ родопски българинъ мохамеданинъ и неговъ сватанакъ Агушаа, съ когото дѣлили мегданъ, кой да вземе деребейлика, че Аджиаговитѣ синове отъ Смилянъ „ровили“ и искали да го свалятъ отъ управлението, затова, че убилъ баща имъ, неговъ братъ, страшния главатарь на хайти и кърджалии Аджиага, и най-сетне, че Царвуланъ кехая отъ с. Момчиловци, оскърбенъ отъ това, че хвърлилъ сина му въ прочутата урва — сегашния водопадъ, за нѣкои неморални деяния, отишелъ чакъ въ Цариградъ да се оплаква и привлѣкълъ вниманието на султана съ запаленъ мангалъ на главата си, сѫ само външни причини, които нѣматъ нищо общо съ истинската вина и на които не би могла да се изгради една смъртна присѫда за Салихага. Истинската причина за това е съвсемъ друга, а тя има своитѣ корени дълбоко въ душата на Салихага. Тая причина е чисто племенна, — племенната ненавистъ на турцитѣ къмъ единъ свои едновѣрецъ, у когото виждали чужди за тѣхъ мисли, чувства и настроения. Той се е наричалъ и подписвалъ преди всичко „войвода“, една чисто българска титла, която се вижда въ много документи отъ негово време. Третиралъ е на досущъ еднакви начала българитѣ отъ тоя край, и мохамедани и християни, безъ да дава преднина или какво да е предпочитание на еднитѣ или другитѣ, като въ всички линии на управление е подчертавалъ тѣхната племенна единность. И си сѫ живѣли и християни и мохамедани съвмѣстно и задружно като сѫщински братя. Такова едно явление, естествено, не могло да се одобрява отъ турцитѣ. Та

по тая именно причина се търсила дълго време външна вина или подтикъ да бжде той свaленъ или отстраненъ отъ управлението. Накрай и това е било постигнато отъ гюмюрджинския мютесарифъ Еминъ бей, който подъ предлогъ да му даде награди и отличия го извикалъ въ Гюмюрджина и, следъ почести и уважения, една нощь джелати го нападнали на сънь и обесили въ самия конакъ.

Тоя случай и ефектътъ отъ него направили потресно впечатление, и родопското население, което се почувствувало обезглавено отъ своя вождъ и закрилникъ, го запаметило въ редъ легенди, спомени, предания и пѣсни.

Точниятъ день на Салихаговото обесване не се знае, но знае се, че е било въ края на 1838 година. Като споменъ за тая стогодишнина смѣтамъ, че напълно умѣстно ще е да се отбележи тя, ако не съ друго, то поне съ рецитиране на неговата чудно хубава народна пѣсень, която народътъ му е стъкмилъ и картинно възсъздалъ крайнитѣ сцени отъ неговия животъ, да се изпѣятъ нѣколко стиха. Пѣсеньта е следната.

„Салихага“ и „Аговицата“